Үстүбүздөгү жылдын күз айында Кыргызстандын коомчулугу көрүнүктүү инсан, мамлекеттик жана коомдук ишмер Ибраимов Султан Ибраимовичтин 80 жылдык юбилейин белгилейт. Ошого байланыштуу бул инсан жөнүндөгү бир катар эскерүүлөрдү жарыялап жатабыз.

Бул жолу Кыргыз Республикасынын Улуттук Илимдер Академиясынын Түштүк бөлүмүнүн төрагасы, академик Жапар ТЕКЕНОВдун эскерүүсүн жарыялайбыз.

Кыргыздын айкөл Султаны эле...

Султан Ибраимовичти мен биринчи жолу Ташкенттен, өткөн жүз жылдыктын орто чениндe, алтымышынчы жылдары көргөнмүн. Ал убакта мен Өзбек ССРнин ИАсындагы Ядердик физика институтунун аспирантурасында, досум Шамыков Абдыкайым менен бирге окучумун. Абдыкайым болсо Ибраимов менен буга чейин эле Кыргыз ССРнин ИАсындагы Суу чарба жана энергетика институтунда бирге иштешкенден бери тааныш экен.

Экинчи жолу Султан Ибраимовичти мен 1964 - жылы Ош областынын Сузак районунда өткөн КПСС БКнын март айындагы пленумунун чечимдерин талкулоо үчүн чогулган партактивден жолуктурдум. Бул активге мен республикабыздын ИАсынан келген лектор катары катышып жаткам. С. Ибраимов болсо активде БКнын жана Суу чарба министри жана Борбордук комитеттин мүчөсү катары президиумда отурду. Түшкү танапис учурунда ал

Мага түрдүү маселелер менен ал кишинин кабыл алуусуна тез-тез барып турууга туура келчү, мындан сырткары партиянын Ош шаардык комитетинин мүчөсү жана шаардык Кеңештин депутаты болуп шайлангандыгыма байланыштуу, экөөбүз партиялык жыйналыштар менен областтык комитеттин бюросунун отурумдарында дагы көп кезикчүбүз. Мен декан болуп иштеп жүргөндөгү анын айткан: "Жапар, Журавлевду мажбурла! Бир гана институттун (ОГПИ) болушу биздин аймак үчүн аздык кылат! Биз техникалык институт дагы ачы

дагы филиалы болгондугуна жана түзүлгөндүгүнө 10 жылдан ашуун убакыттын өткөндүгүнө карабай, өзүнүн менчик базасынын жоктугунан улам, Ош пединститутунун материалдык базасынын кызматынан пайдаланчу. Эң башкысы Оштогу жалпы техникалык иштин ийгиликке жетиши үчүн, областтын биринчи катчысы Султан Ибраимовичтен өзгөчө жардам жана колдоо талап кылынды.

тана алгыс факты болуп эсептелет. Ош областынын Республикабыздын экономикасынын өнүгүшүнө кошкон өзгөчө салымы, бир гана өнөр жайындагы жана айыл чарбасындагы эле эмес, ошол эле учурда маданиятындагы жетишилген ийгиликтерге да өбөлгө болгон.

СССРдин Жогорку Кеңешинин Президиумунун 1966-жылдын 28-октябрындагы Указы менен "Областагы эмгекчил элдин айыл чарбасындагы жана курулуш ишиндеги жетишкен ийгиликтери үчүн" Ош областы Ленин ордени менен сыйланды.

Эл чарбасына коюлган пландарды мөөнөтүнөн мурда аткаргандыгы үчүн жана өндүрүш ишиндеги сапат менен эффективдүүлүктү жогорулаткандыгы үчүн, 1973-1977-жылдары Ош областы КПСС БКнын, СССР Министирлер Кеңешинин, БДЛКЖСнун Борбордук комитетинин жана Бүткүл союздук профсоюз уюмунун

ге эле эмес, өзүнө да катуу талаптарды кое билчү. Анын адамдарга өтө этият мамиле жасап, башкалардын тагдыры үчүн да жан күйдүрөрү ачык эле көрүнүп турчу. Областтык комитеттин бөлүм башчыларынын сөзүнө караганда, эгер ошол бюродо коммунисттердин жеке иштери каралып кала турган болсо, бөлүм башчылар белгилүү бир убакка чейин Султан Ибраимовичтин кабинетине башбага албай калышчу экен. Себеби аны жазаланып калган адамдардын тагдыры катуу ойлондургандыктан, убагында аларга жол көрсөтүп койбогондугу жана адамдарды ушундай жаман абалга калтырганы үчүн биринчи кезекте дал ошол бөлүм башчыларын күнөөлөрүн алар билишчү тура. Мына ушундан эле бул кишинин кандай адам экендигин билсек болот: чынчыл, адилет, таза, өтө маданияттуу, адептүү, сезимтал, ар кандай кырдаалда өзүн жоготпогон токтоо, көңүлү назик, ошол эле учурда курч жана адамдар менен тил табыша алган тилбилги адам.

Анын дагы бир артыкчылыгы болуп керектүү кадрларды жергиликтүү калктын ичинен даярдоого өзгөчө көңүл бургандыгы эсептелет. Султан Ибраимович кадр тандоо маселесине келгенде эң биринчи ошол адамдын ишкердүүлүгү менен жөндөмүнө карап, андай адамдарды областтын бардык райондорунан

урматтоом өзүнөн-өзү арта түшчү.

Бүгүнкү күндө Кыргызстан коомчулугу мамлекеттик жана коомдук ишмер Раззаков Исхак Раззакович жөнүндө көп жазып, көп эскерди. Чындыгында бул кишинин өлкө үчүн кылган эмгеги өтө чоң болуп, убагында ушул инсандын аркасы менен Кыргызстан Советтер союзундагы алдыңкы республикалардын катарына чыккан. Биз азыр иштөө жөндөмдүүлүгү, өзүнүн элин, жерин, мекенин сүйүүшү жана моралдык тазалыгы жагынан С.И. Ибраимовду мына ошол И.Р. Раззаковдон кийинки эле экинчи адам деп ишенимдүү түрдө айтсак болот. С.И. Ибраимов өмүр бою И.Р. Раззаковдун: "Сен таза болсоң, мен таза болсом, коом таза болот," - деген урааны менен жашады. Ал канча жыл өмүр сүрсө ошончо жыл "таза болушту" туу тутуп өттү. Ошон үчүн дагы анын иши качан болбосун жана каерде болбосун шыр жүрүп, жолу ар дайым ачык болду.

Ал өз элинин чыныгы уулу, айкөл Султаны эле... Айтайын дегеним, ишмердүүлүгү гүлдөп турган учурда, 54 жаш курагында, акыл-эс өз салтанатын куруп, төгөрөгү төп келишип турганда ырайымсыз колдор анын өмүрүн кыйып кетишти.

Бул кишинин биздин арабыздан мынтип күтүлбөгөн жерден эрте кетиши бүгүндөй кыргыз элинин трагедиясына айланып, бул окуя менен азыр-

тин мүчөсү катары президиумда отурду. Түшкү танапис учурунда ал менин жаныма басып келип, өзү менен бирге тамактанууга чакырды. Бул ардактуу инсан менен болгон менин жакын мамилем мына ушинтип башталган болчу.

1967-жылы мен Ош мамлекеттик педагогикалык институтунун (ОГПИ) жалпы физика кафедрасында кафедра башчысы болуп иштей баштадым, ал эми 1968-жылы Султан Ибраимович Ош обкомунун пленумунда Кыргызстан Компартиясынын Ош областтык комитетинин биринчи катчысы болуп шайланды жана кийин бул кызматта он жыл иштеди. Мына ушул жылдары экөөбүз түрдүү кырдаалдарда бир нече жолу жолугушуп, ошол жолугушуулардын бириnde да тил табыша албай калган учурубуз болгон эмес. Анан дагы иш жараянында болсун, өзүм менен бирге иштешкендердин арасындабы, айтор түрдүү адамдардан ал жөнүндөгү кырдаалды туура баалай билген көсөм, токтоо, өтө жөнөкөй жана эстүү деген ой-пикирлерди көп уктум. Азыр мага кайсы бир партиялык эски чиновниктин: "Султан Ибраимовичтин артыкчылыгы - өзү бир чоң областтын биринчи кишиси боло туруп, ким менен сүйлөшпөсүн сөздү аягына чейин бөлбөй уккандыгында турат", - деп айтканы эсиме түшө берет. Ошол эле учурда бул киши тууралуу башкача пикирде болгондор дагы жок эмес эле. Алар: "Ушундай токтоо адам дагы бир областты башкарып кете алмак беле?" - деген шашылыш бүтүмгө келишип, туура эмес баалашты.

1973-жылы мени Ош мамлекеттик педагогикалык институтунан Фрунзе политехникалык институтунун (ФПИ) жалпы техникалык факультетинин деканы кылып которушту. Менин бул орунга келишиме ФПИнин ошол убактагы илимий иштер боюнча проректору, аспирантурада бирге окуган досум, профессор А.С. Жаманбаев катуу туруп, акыры ынандырды. Айта кетчү бир жагдай, бул жалпы техникалык факультет борбордогу жогорку окуу жайдын Ош шаарын-

биздин аймак үчүн аздык кылат! Биз техникалык институт дагы ачышыбыз керек ..." - деген сөздөрү көпкө чейин эсимен кетпей жүрдү. В.М. Журавлев ошол убакта Фрунзедеги политехникалык институттун ректору эле. Султан Ибраимович айткандай, чындап эле көпчүлүк маселелердин чечилиши да андан көз каранды болчу. С.И. Ибраимовдун бизге көңүл буруп, дайыма колдоп турушу биздин демибизге -дем кошуп, ошондон улам дагы факультетибиздеги анча чоң эмес коллектив чын дили менен жакшы иштөөгө бар күчүн жумшады. Азыр болсо кудум ошол факультет өсүп отуруп, натыйжада академик М.М. Адышев атындагы технологиялык университетке айлангандыгын көпчүлүк биле бербейт. Бул университет - Түштүк Кыргызстандагы инженер-технологдорду даярдоочу бирден-бир устакана болуп эсептелет.

Мына ошол убакта эле С. Ибраимов студенттик шаарчаны Оштун түштүк-чыгыш тарабына куруу демилгесин көтөрүп чыккан болчу. Кийин дал ошол жерге көптөгөн жогорку окуу жайлары курулуп, азыр чыныгы студенттик шаарчага айланды. Ушул шаарчанын курулушун пландоо ишине мен дагы түздөн - түз катыштым, биз эми эле куюлган жапжаңы асфальт жолдун боюнда туруп, кайсыл жерге эмнени куруу керектиги жөнүндө кызуу талкууга кирчүбүз. Ал убакта ал жолдо азыркыдай жандуу кыймыл жок эле.

С.И. Ибраимовдун тарыхта аты калчу инсан, өз элинин чыныгы атуулу болгондугу талашсыз маселе, ал өз теңтуштарынан ишке өтө жөндөмдүүлүгү, маданияттуулугу, тегерегиндегилерге эле эмес өзүнө да катуу талап кое билгендиги, сылыктыгы жана өтө токтоолугу менен кескин түрдө айырмаланып турчу. Ал жупуну адамдарга өзгөчө көңүл буруп, аларды айрыкча жакшы көрөөр эле.

Алтымышынчы жана сексенинчи жылдардагы Кыргыз Республикасынын ССРдин Министирлер Кеңеши менен КПСС БКнын өтмө Кызыл Туусун катары менен алып турушу түздөн-түз Ош областы менен шарттaлган болчу. Бул өчким

Борбордук комитетинин жана Бүткүл союздук профсоюз уюмунун өтмө Кызыл Туусу менен жыл сайын сыйланып турду.

Эскерте кетейин, С.И. Ибраимовдун жетекчилиги менен иштеген Ош областындагы өндүрүш продукциясынын ичинен 66 түрүнө Мамлекеттик сапат Белгиси ыйгарылган.

Ошол убакта Түштүк Кыргызстандын индустриясында өз ичине 40тан ашуун тармакты камтыган 126 өндүрүштүк ишканалар бар болчу жана булардын ичинен энергетика жана машина куруу тармактары өзгөчө орунда турчу.

Ошол эле учурда бир гана Оштун өзүндө эле 27 ири өндүрүштүк ишкана менен 20 куруучу жана монтаждоочу, 15 транспорттук мекеме иштөөчү.

Обком партиянын жана аэропорттун, Ош областтык клиникалык ооруkананын, кыргыз жана өзбек драмтеатрларынын имараттары менен катар жер-жерлерде бир нече мектептер менен оорукааналардын жана социалдык - маданий обьектилердин имараттары курулду.

1968-жылы телекөрсөтүүлөр жана радиоуктуруулардын областтык редакциясы уюштурулуп, 1970-жылы областтык биринчи телекөрсөтүүлөр көргөзүлө баштады. Көптөгөн жылдар Ош обкомунун биринчи катчысы болуп иштөө менен Султан Ибраимович элдин урмат-сыйына татыды, өзгөчө авторитетке ээ болду. Ага чейин жана андан кийин бул кызматта биринчи катчы болуп иштегендердин арасынан бул орунда эң көп иштегени да ушул киши болду.

Кандай гана болбосун калк бул кишини чындап жакшы көрчү жана чындап урматтоочу. Элдин мындай кадырлоосуна ал кантип жетишти? Баарыдан мурун буга анын жүрүм-туруму, өзүн алып жүрө билгендиги жана бардык маселени адилет чечкендиги себепкер болду. Султан Ибраимович област боюнча так маалыматтарга ээ болуп, туура чечимдерди чыгарчу, экономикага жана социалдык-маданий өнүгүүлөргө байланыштуу келип чыккан маселелерди чечүүдө тегерегиндегилер-

жөндөмүнө карап, андай адамдарды областтын бардык райондорунан бирдей топтоочу. Айрыкча алыскы райондордон келгендерге өзгөчө көңүл бурулуп, натыйжада республикабыздын түштүгүнөн чыккан райондук аткаруу комитеттеринин төрагалары менен партиянын райондук комитеттеринин биринчи жана экинчи катчылары жаандан кийинки козукарындай эле жайнады. Бул жерде алардын аты-жөнү жана ким экендигин айтып отуруунун кажети жок, анын үстүнө алар өтө көп болчу.

Султан Ибраимовичтин ишти алга жылдырып кете алчу жөндөмдүү адамдарды издеп таап, андан-ары өстүрүп отурушу кимди гана болбосун таң калтырбай койчу эмес. Ал бул ишке баш оту менен киришип, 5-7 жылдын ичинде эле партиянын райондук комитетинин ондогон биринчи катчыларын өстүрүп чыгарды.

Ал кадрларды даярдоо ишин этап-этабы менен жүргүзчү. Тарбиялоону эң төмөнкү баскычтан баштап, колхоз-совхоздордогу бригадирлер менен бөлүм башчыларынын ичинен өсө турган жөндөмдүүлөрүн айыл чарбасынын же партиялык комитеттин жетекчиси кылып шайлачу. Ал жердин сыноосунан ийгиликтүү өткөндөрү райондук комитеттин аппараты менен партиянын областтык комитетине келишчү. Мына ушинтип областтагы кадрдык потенциалды оптималдаштыруу иши так, алдын-ала ойлонулган план менен жүргүзүлчү.

Мен бул кишинин кабыл алуусунда бат-бат болуп, негизинен илим менен билим берүүгө байланышкан маселелер менен келчүмүн. Анан дагы анын билдирүүлөрү менен катар пленумдарда сүйлөгөн корутунду сөздөрү, шаардык жана областтык актив менен жыйналыштарда жасаган докладдарын көп уктум. Мына ушундай сүйлөшүүлөрдөн кийин, мени анын ой жүгүртүүсүнүн кеңдиги менен алысты көрө билген көрөгөчтүгү таң калтырчу. Мына ушундай адам менен пикир алышкан соң, башкаларга салыштырмалуу бул кишинин алда канча бийик, жогору тураарына дагы бир жолу ынанып, ага болгон

ши бүтүндөй кыргыз элинин трагедиясына айланып, бул оку менен азырга чейин келише албай жүргөндөр аз эмес. Эгер ал тирүү болгондо сөзсүз өлкөбүздүн башчылыгына келмек, эгемендүүлүккө ээ болгон алгачкы күндөрдөгү саясий стабилдүүлүктүн сакталышына да өз салымын кошмок. Ал жетекчиликке өзү менен бирге иштегендердин арасынан Абсамат Масалиев сыяктуу эң тазасын жана эң чынчылдарын алып келип, республиканы ашыкча ызы-чуусуз жана тополоңсуз башкармак. Анан дагы биздин мекенибиз менен биздин эл бүгүнкүгө караганда алда канча өнүккөн, гүлдөгөн, эң башкысы - саясый жактан стабилдүү өлкө болмок.

Султан Ибраимовичтин ушундай ийгиликтерге жетишишине жубайы маркум Тельтаева Рева Касымовна дагы өтө чоң роль ойногондугу талашсыз. Ооба, анын "тылы" бекем жана ишенимдүү эле. Жан дүйнөсү бай, билимдүү, ары маданияттуу жана интеллекти да жогору, жүрүм-туруму жакшы мындай аял, анын каерде болбосун өзүн ишенимдүү алып жүрүшүнө себепкер болду.

Көпчүлүктүн берген баасы боюнча Рева Касымовна жаштардын бир нече муунун тарбиялаган эң сонун педагог, акылдуу жубай, камкор эне жана күйөөсүнүн бир да ишине аралашпаган эстүү аял, өзүнүн дагы күчтүү инсан экендигине карабай, Султан Ибраимовичтин көлөкөсүндө кала билген артыкча жакшы адам болгон.

С.И. Ибраимовдун атын өчүрбөй, кылымдан-кылымга калтыруу үчүн, өзү он жылдан ашуун жашаган көчө анын аты менен аталды. Өзү өзгөчө көңүл буруп, көп убактысын коротуп курдурган Кыргыз драма театры дагы анын ысмын алып жүрөт. Азыр ушул театрдын жанына ага арналып эстелик да тургузулган.

С.И. Ибраимовдун эстелиги "Келечек" чыгармачылык үйүн дагы коооздоп турат.

Мамлекеттик жана коомдук ири ишмер Султан Ибраимович Ибраимовдун эли үчүн кылган ак кызматы унутулбайт. Анын аты менен жаркын элеси элдин жүрөгүндө түбөлүк сакталат!

Жапар ТЕКЕНОВ,
академик.